

PARTICIPATIE REFLEX

Participatie van kinderen, jongeren
en hun context binnen de
geestelijke gezondheid.

ACHTERGRONDINFORMATIE

Volksgezondheid
Veiligheid van de Voedselketen
Leermilieu

De participatiereflex is een initiatief van de netwerken geestelijke gezondheid voor kinderen en jongeren in Vlaanderen en Brussel in samenwerking met FOD Volksgezondheid

→ WAAROM DE PARTICIPATIEREFLEX?

Participatief werken is een waardevolle bouwsteen in het nastreven van **kwalitatieve zorg voor patiënten en hun context**. Om hier actiever op in te zetten werd er vanuit de FOD Volksgezondheid aan elk netwerk voor geestelijke gezondheid van kinderen en jongeren (NGGKJ) een halftijdse participatiecoach toegewezen. De participatiecoaches zetten mee in op het **versterken van de stem van kinderen, jongeren en hun context en het ondersteunen van actoren** in het netwerk om hun participatief werken verder te ontwikkelen.

Als we meer willen inzetten op participatie is het belangrijk te weten wat de stand van zaken is: **welke werkwijzen en tools** worden gebruikt om hierop in te zetten? Welke **goede praktijken** zijn er? Welke hiaten zijn er? Waar liggen volgens verschillende betrokkenen aangrijpingspunten om het participatief werken te optimaliseren? Hoe evolueert het participatief werken?

Participatief werken is niet nieuw. Het is een **dynamisch** gegeven dat door blijvende **reflectie**, het ondernemen van acties, evaluatie en bijsturing verder gerealiseerd, geïnspireerd en geoptimaliseerd kan worden. Om de actoren in ons netwerk hierin te ondersteunen gaan we samen aan de slag met de Participatiereflex.

Het woord 'reflex' refereert naar de stem van kinderen, jongeren en hun context. Nothing about us, without us. **'Niets over ons, zonder ons'**, het zou met andere woorden een vanzelfsprekendheid moeten zijn of worden om de reflex te maken om kinderen, jongeren en hun context actief te betrekken in hun hulpverleningstraject en de organisatie van de zorg.

DE PARTICIPATIEREFLEX HELPT JULLIE ALS NETWERKACTOREN OP WEG OM ZICHT TE KRIJGEN OP:

- Waar jullie op dit moment staan op het vlak van participatie;
- Welke acties jullie (kunnen) ondernemen om participatie binnen jullie voorziening te optimaliseren;
- Welke ondersteuning jullie nodig hebben van participatiecoaches, beleid en ervaringsdeskundigen.

DE PARTICIPATIEREFLEX HELPT DE NETWERKEN OM:

- Goede praktijken te verzamelen en voor uitwisselingen te zorgen in het netwerk en tussen netwerkpartners;
- Acties en noden op het vlak van participatie in kaart te brengen;
- Ondersteuning en coaching voor het werkveld te voorzien op basis van de noden die uit de participatiereflex voortkomen;
- Op micro-, meso- en macroniveau beleidsuitdagingen te formuleren en hierrond acties uit te stippelen.

De beknopte (achtergrond)info die hierop volgt is nodig om de Participatiereflex ten volle te kunnen benutten. Bovendien helpt deze info jullie op weg om een visie te formuleren of acties te koppelen aan het participatiebeleid voor jullie organisatie/voorziening/team.

→ WAT IS PARTICIPATIE?

Participatie is een begrip met een **overstijgend karakter** en heeft daarom als voordeel dat het overal ingebed kan worden, los van de inhoud en mandaten binnen bepaalde voorzieningen, organisaties, bedrijven, sectoren,...

In het kader van kinderen en jongeren binnen de netwerken GGKJ betekent dit dat we **de stem van kinderen, jongeren en hun context luider willen laten weerklinken en hen willen betrekken, aanmoedigen en ondersteunen** bij het uiten van hun mening tijdens overleg en besluitvorming die hun geestelijke gezondheid aan gaan. Hierbij denken we aan het gehele continuüm van de geestelijke gezondheidszorg: preventie, vroegdetectie, screening en oriëntatie, diagnostiek, behandeling en rehabilitatie.

“PARTICIPATIE IN DE GEZONDHEIDSZORG HEEFT TE MAKEN MET ACTIEVE BETROKKENHEID VAN CLIËNTEN EN HUN CONTEXT BIJ DE TOTSTANDKOMING, VORMGEVING, AFRONDING EN EVALUATIE VAN ZORG.”

← NIVEAUS VAN PARTICIPATIE

We streven naar participatie van kinderen, jongeren en hun context op verschillende niveau's:

- Op microniveau vertaalt zich dit naar het **individueel hulpverleningstraject**;
- Op mesoniveau gaat het over de **voorziening en het netwerk** GGKJ waar kinderen, jongeren en hun context actief betrokken worden;
- Tot slot is er het macroniveau dat vertegenwoordigd wordt door **beleidsinstanties**.

VIER VOORWAARDEN VAN PARTICIPATIE

Kinderen moeten ruimte krijgen en publiek hebben om hun stem te laten horen. Aansluitend is het belangrijk dat er aan hun stem voldoende invloed toegeschreven wordt. Dit omschrijft de visie van Laura Lundy (2007) op kinderparticipatie die eveneens werd overgenomen voor het nieuwe geestelijk gezondheidsbeleid voor kinderen en jongeren*.

1. RUIMTE

Kinderen, jongeren en hun context moeten de kans krijgen om hun stem te laten horen en actief betrokken te zijn. Dit kan alleen wanneer ze hiervoor de ruimte of gelegenheid krijgen, op een manier die aansluit bij hun leeftijd, mogelijkheden en talenten.

- Waaraan moet die ruimte/gelegenheid voldoen?
- **Wat hebben ze nodig** om zich veilig en comfortabel te voelen?
- **Wat hebben ze nodig** om zich te kunnen uiten (verbaal, visueel, creatief, individueel of collectief, eenzijdig of interactief...)?
- Welke stappen worden ondernomen om ervoor te zorgen dat ze **effectief kunnen deelnemen**?

2. STEM

Om hun stem te kunnen laten horen, hebben kinderen, jongeren en hun context nood aan toegankelijke informatie, tijd en ondersteuning om een mening te vormen en die te uiten op een manier die bij hen past.

- Hebben kinderen, jongeren en hun context de **nodige informatie** om een mening te kunnen vormen?
- Weten ze dat ze kunnen kiezen om –al dan niet– hun stem te laten horen?
- Welke **opties** hebben ze om zich uit te drukken?
- Wie houdt de **letterlijke én figuurlijke megafoon** vast voor/met hen?

*Gids naar een nieuw Geestelijk Gezondheidsbeleid voor Kinderen en Jongeren. Interministeriële conferentie Volksgezondheid. Brussel 2015. Internet: https://www.psy-18.be/images/Guide-0-18/GIDS-KJ_definitief_20150330.pdf.

3. PUBLIEK

Het is niet alleen belangrijk dat kinderen, jongeren hun context hun mening gehoord wordt, maar ook gericht is aan en terecht komt bij mensen die het mandaat hebben om er iets mee te doen.

- Is er een **methode** om de stem van kinderen, jongeren en hun context over te brengen tot bij de juiste personen
- Weten ze **met wie hun mening gedeeld** wordt?

4. INVLOED

Wanneer de stem van kinderen, jongeren en hun context weerklinkt, is het belangrijk dat ze serieus genomen worden en er gevolg aan gegeven wordt op een gepaste manier.

- Weten kinderen, jongeren en hun context **wat de impact van hun stem is**, zodat ze de juiste verwachtingen hebben?
- Zijn er **methodes** die garanderen dat de mening van hen meegenomen wordt?
- Krijgen ze **feedback** over de uiteindelijke output van hun mening?

CONTINUÛM VAN PARTICIPATIE

Participeren kent verschillende gradaties naargelang de mogelijkheden en wensen van betrokkenen, alsook dat wat de eigenheid van de context mogelijk laat. Op basis van de participatietrap van Hart (1992) en het model van Demos kan participatie op een continuüm weergegeven worden, waarbij 'deelnemen' en 'deelhebben' de uitersten zijn.

Beide termen hebben gemeenschappelijk dat het participatie of actieve betrokkenheid als doel heeft. Het verschil uit zich in de rol van participanten en de minimale acties waarmee zij tot die rol gestimuleerd worden (gaande van informeren tot autonomie geven).

Wanneer professionals kinderen, jongeren en ouders informeren, bevragen, betrekken, mandaat geven en autonomie geven, kunnen zij mee-weten, mee-denken, mee-doen, mee beslissen en zelf dingen doen.

MEE-EVALUEREN

Mee-evalueren is een belangrijk onderdeel van het participatieproces dat je aflegt met de doelgroep. Het staat niet op het continuüm omdat het betrekking heeft op de verschillende gradaties. Evaluatie zorgt ervoor dat participatie een continue leerproces is dat bijsturen mogelijk maakt om zoveel mogelijk op maat van de doelgroep zorg te kunnen bieden.

MEE-WETEN

Kinderen, jongeren en hun context worden geïnformeerd over o.a. psychologisch (dys)functioneren en ziektebeelden, het aanbod, de werkwijze, betrokkenen, overleg, regels, rechten, overwegingen (differentiaal diagnostisch en behandelingsgericht), mogelijke uitkomsten,... Enkel als ze **voldoende geïnformeerd** zijn, kunnen ze als volwaardig betrokkene participeren.

Vb. kinderen en jongeren krijgen mondelinge uitleg en een infobrochure op maat i.v.m. hun residentieel verblijf.

MEE-DENKEN

Kinderen, jongeren en hun context worden om advies gevraagd. Dit betekent dat ze hun mening mogen geven, maar het geeft niet de garantie dat hun mening gevolgd wordt. Ongeacht de uitkomst, wordt hun mening meegenomen in besprekingen en afwegingen. Kinderen en jongeren hebben het recht om te weten wat er met hun mening gedaan wordt en wat de impact ervan geweest is en dit moet naar hen teruggekoppeld worden.

Vb. jongeren kunnen mee nadenken en input geven over hoe hun hulpverleningstraject bij een voorziening vorm krijgt.

MEE-DOEN

Kinderen, jongeren en hun context staan in deze rol veel minder aan de zijlijn en worden actiever betrokken. Ze krijgen een uitvoerende rol waarbij ze mee in actie komen.

Vb. kinderen of jongeren stellen samen een signaleringsplan op met handvaten die bij hen persoonlijk passen

MEE-BESLISSEN

Kinderen, jongeren en hun context krijgen over een (afgebakende) opdracht het mandaat om een beslissing te nemen.

Vb. kinderen en jongeren mogen meebeslissen over de inhoud van het programma van een evenement dat georganiseerd wordt door hun voorziening.

ZELF DOEN

Kinderen, jongeren en hun context hebben de autonomie om zelfstandig aan de slag te gaan of beslissingen te nemen.

Vb. een jongere geeft zelf toelichting bij een overleg met hulpverleners.

MEE-EVALUEREN

Kinderen, jongeren en hun context worden uitgenodigd voor een nazorggesprek waar ze samen met hun betrokken hulpverlener terugblikken op hun parcours tot nu toe om tot nieuwe inzichten te komen en bij te sturen waar nodig.

Vb. kinderen, jongeren en hun context worden betrokken om de zorg die ze ontvingen, hun welbevinden en functioneren te evalueren.

PARTICIPATIE REFLEX

AAN DE SLAG!

1. Neem alle **achtergrondinformatie** door. Die heb je nodig om de rest van de participatiereflex in te vullen.
2. Print de participatiereflex uit of maak gebruik van de digitale versie en voorzie voldoende tijd om met je team of collega's om stil te staan bij participatie. **Een uurtje is minimaal** nodig om je in één onderdeel te kunnen verdiepen.
3. Bekijk alle vragen. **Kies zelf waar je begint**. Verdeel desnoods de reflex over een aantal momenten zodat je steeds met een fris hoofd kan deelnemen.
4. Noteer jullie **antwoorden** op de geprinte versie of maak gebruik van het digitale formulier.
5. Bepaal op het einde wanneer jullie de stand van zaken m.b.t. geformuleerde doelen of actiepunten onder de loep nemen en **plan hiervoor een moment** met de personen die je hierbij wilt betrekken.
6. Neem er na enkele maanden de ingevulde versie nog eens bij en bekijk welke **voortgang** jullie al maakten!

Of neem contact op met de **participatiecoach** van jouw netwerk om een **interactieve, dynamische** participatieworkshop te organiseren. Je vindt hun gegevens hieronder:

Antwerpen PANGG 0-18
Annelies Follaets
0485 19 15 79
annelies.follaets@pangg0-18.be

bru-stars

Brussel Bru-Stars
Shanna
0492 11 23 80
s.latrez@bru-stars.be

Limburg Ligant
Bojoura
0472 23 13 19
bojoura.schouten@ligant.be

Oost-Vlaanderen RADAR
Lisa Vercruysse
0487 69 07 62
lisa.vercruysse@radar.be

Vlaams-Brabant Yuneco
Charlotte Nys
0474 91 01 34
charlotte.nys@yuneco.be

West-Vlaanderen WINGG
Tim Verbeke
0486 12 11 13
tim.verbeke@wingg.be

